

A SZÉLMALOMHARCOS

Molnár Tamás életfilmje

Történetem végtelenül egyszerű, mivel az egész létező világ az én elmeszüleményem. Itt vagyok én, a szélmalomharcos, aki szokatlan szemmel látom a világot. Olyan szemmel, amelyben a belső látomás szent, tiszta és egyedi tüze ég. Fejemben megfogom a legkülönösebb terv, amelyet valaha is kiagtaltak: - Nem törődöm a reális világgal, inkább átfomálom a valóságot! Nemes és büszke kóborló lovag leszek, nekivágok a távoli messzeségnek és kijavítok minden rosszat és gyűlöletet, amely az utamba kerül. Kizárólag szépet és jót akarok teremteni! Nincs rossz és nincs gonosz sem, ha bátran átlépek saját démonaimon. Találok egy borbélytálat, amelyet felfordítva lovagi sisaknak látok és büszkén viselek. Vándorlásaim során találkozom egy tenyeres-talpas csapos-lánnyal, és Dulcineát látok

benne, a gyönyörű, tiszta és igaz úrhölgyet. Zálogot kérek tőle, melyet magammal viszek a csatákba. A lány megvetően odaveti a mosogatórongyot, amit naiv lovagi hittel csodálatos keszkenőnek tartok és a szívem fölött viselek. Aztán számárháton csatlakozik hozzám szegény árva és nyomorult társam, kit nemes vitézként tisztellek, szeretek és védelmezek. Bátran nekivágatok a magas falaknak, minden kudarc felér egy hatalmas győzelemmel. Tudatosan becsapom magam egy életem át, de nem bánok meg semmit sem. Mielőtt elmerülök az örök fényességben, büszkén üzenem nektek: - Én vagyok én, Don Quijote, La Mancha ura. A sorsom hív, és én indulok! Rajtam, csak rajtam múlik minden újabb győzelem.

Ennyi év számvető távlatából, ha valaki bátran visszatekint saját emlékképeire és rejtelmes múltjára, bizony furcsa következtetésekre juthat. Egy átláthatatlanul összetett életfolyam - bármilyen kalandos és fordulatos-, magában hordozza a megkerülhetetlen alapkérdést: - Volt valami értelme hősiködvé és büszkén ellenállni egy torz, hazug és beteg korszaknak, magának az életnek? Nem kellett volna inkább meghajolni, mint eltörni? Nem kellett volna csendben sodródni, mint a folyamban gördülő kicsinyke kavics? Érdemes volt ennyi áldozatot hozni ügyekért, elvekért, másokért, a hazáért? Érdemes volt feláldozni elrohanó évtizedeket, szerelmeket, baráti és családi kapcsolatokat egy beteljesületlen álomért? Érdemes volt az egzisztenciális ellehetetlenülést, a nyomorúságot, az üldöztetést, a megbélyegzést, a kirekesztettséget vállalni?

Az egyik oldalon azt kell mondanom, igen, megérte! Soha nem voltunk szabadabban szárnyalók, mint akkor és ott, a Kádár rezsim űzött és üldözött ellenállóiként. Soha nem éreztük annyira tudatosan valahová tartozónak magunkat. Persze most nem az anyagi világ felszínes szabadságára gondolok, hanem valami mélyre, lelki és spirituálisra, amit csak bezárva és bebörtönözve érezhet az ember. Fiatal lázadóként állandóan úton voltunk, vándoroltunk egyik albérlétekből a másikba. Éheztünk, fáztunk, szeretkeztünk, hetekig rágcsáltunk egy darab zsíros szalonabőrt, de mégis könnyedek, lazák és boldog voltunk. Talán a bohém fiatalság vagy a megszépülő emlékezet miatt? Talán táplált bennünket az a mindennel szembeszegülő, örök és titokzatos, lázadó ellenkezés? A szabadság bajnokainak és művészeinek képzeltek magunkat, közben munkavállalási és kiállítási tilalmak mellett, megfenyegették és ellehetetlenítették ismerőseinket és családtagjainkat. Eltanácsoltak gyárakból, üzemekből, irodákból és iskolákból. Mégis. Sokkal egyértelműebbek voltak a kötődések, az értékek, a szeretet és szembenállás frontvonalai. Nyitott szellemű, vitázó és alkotó közösségek szerveződtek, ahol a rendszertől való elkülönülés és szembenállás adott gerincet, tartást és közösségi összetartozást. Valami kurtán-furcsán ellobbanó, érzékeny küldetés tudatot.

Az igazunkba vetett vakhit könnyűvé és könnyelművé tett bennünket, elemelt a borzalmas valóságtól. Azt képzeltek balgán, hogy történelmet írunk, tömegeket képviselünk, és persze sebezhetetlen vagyunk. Tudatosan becsaptuk önmagamat. Nem érzékeltük kellő súllyal a ránk fenekedő veszélyt és megtorlást. Nem voltunk bátrak, ah dehogy! Inkább nem féltünk akkor,

amikor kellett volna. Nyilván azért, mert a társadalom peremvidékeiről, már nem volt hová visszahátrálni. Nem gondoltunk soha az elmenekülésre, az emigráció lehetőségére. Éppen úgy, mint ahogyan nem gondol a keresztény ember sem az öngyilkosságra. Egyszerűen beleragadtunk a rendőrállam mocsarába. (Kényszerhelyzetben az ember mindent meg tud szokni, még a börtöncellák nyomasztó világát is!) Sokáig azt hittük, hogy ez egy hosszú, örök és végelethetetlen küzdelem lesz. Tettük, amit tennünk kellett. Ábrándos hittel nem sejtettük, hogy sajnos fennmarad minden elnyomás, legfeljebb fondorlatosan arculatot vált!

1956 után, az én generációmnak már volt valami könnyed, pajkos, idealisztikus romantikája. A macska-egér küzdelem során, a gúzsba kötött rezsim nem mutatta ki ellenünk igazi véres vasfogát. Ennek a kommunista álszemérmességnek sok oka lehetett. A magyar forradalom elfojthatatlan szelleme, a gulyáskommunizmus kényszerű látszata, az ideológiai és gazdasági összeomlás, a kiúttalan és haszontalan pártreformok, a mindent lefedő ügynökvilág, a nemzetközi helyzet és nyilvánosság, s részben talán ez a javarészt felülről megkonstruált állellenzék is szerepet játszhatott. Vidéki, naiv fiatalelként az emblematis 56-os „srácokon”, Krassón, Zsillén, Rácson és Pákhon felnevelkedve, hihetetlen gyorsasággal „ellenséges ellenzékiek” lettünk. Önkéntes társadalmi számkivetettek. Én és barátaim soha nem hittünk a kommunizmus megreformálhatóságában, az emberarcú szocializmusban. Mi mindenestől fel kívántuk forgatni az elnyomó rendszert, ahogyan azt az egykori Pesti Srácok tették. Bátran fejjelekimentünk a falnak, a következményekkel soha nem számoltunk. Aztán jött az álságos és hazug győzelem, és mi becsületes frontharcosként csendesen a háttérbe vonultunk. A nagy lökdösődések idején, a konc újraosztásakor nem kértük a részünket. Jól van ez így, ez ma már a múlt, nem kár érte.

Az életutak másik oldalára tekintve, azért van bennünk egy jókora csalódás. Nyilván azért, mert semmi sem valósult meg idealisztikus terveinkből. Don Quijote-ként álmodtunk egy világot magunknak, aztán jött a keserű ébredés. Ilyen kegyetlen és hazug az élet. Nyakunkon maradtak az állampárt egykori vezetői és haszonélvezői, közös eszményeinket árulták el régi harcostársaink. Javarészt besúgók és ügynökök gyerekeiből lettek a mai fiatal demokraták. Ma már sok az ellenálló és a partizán. Gátlástalan anyagi haszonszerzésre használja fel mindenki a hajdani szépreményű elveit. Azok, akik vállainkra állva a tűz közelébe jutottak, azok egy gusztustalan, élősködő, antiszociális és antiszolidáris társadalmat teremtettek. A meglévő romokra, még nagyobb káoszt építettek. Ma már mélységesen megvetem őket és mérhetetlenül sajnálom a kiszolgáltatott Magyarországot.

Annyiban talán jobb lett az élet, hogy éjszakánként nem törnek ránk fegyveres pribékek, nem vernek, kínoznak és börtönöznek be meggyőződésünk miatt. Élhetnénk boldogan, alkothatnánk és utazhatnánk szerte a világban, ha lenne pénzünk, de nincs. Velünk együtt nincstelenek és boldogtalanok lettek az arctalan tömegek. Közben látom magam körül az igaz embereket, hogyan vergődnek és kínlódnak talajtalanul, hogyan kerülnek méltatlanul kiszorított helyzetbe.

Az esélytelenség, a kiszolgáltatottság, az önhibákon túl elszenvedett igaztalan büntetés fáj leginkább. Egyre jobban zakatol és felőröl mindent, ez az eltaposottnak hitt brutális világ. Ez már a sárga csekkek és bankok élősködő rémuralma. A korszak eszközei kifinomultabbak, de sokkal kegyetlenebbek, mint egykoron. A lényeg azonban mit sem változott. Mi sem változtunk semmit, ott maradtunk, ahol voltunk. Elhallgatva, kiszorítva, tönkretéve az új, „demokratikus” társadalom periferiáin. Sokan elfáradtak és feladták, de egyre több fiatal mégis folytatja ezt az elkeseredett és egyenlőtlen küzdelmet. A szélmalomok elleni örök és reménytelen csatát. Nekik, Don Quijote mai fiainak és örököseinek ajánlom életem filmjét. Ne csak kívülről nézzék a sorsot, hanem alakítsák át és éljék meg! Örüljenek minden pillanatnyi győzelemnek!

Az életfilm

Éles fénysugár hasítja ketté a sötét eget. Hatalmasat villámlik, majd a közeli mennydörgéstől megremegnek a kopott tömbházak. A férfi már bőrig ázik, amikor sietve befordul a pályaudvar melletti szűk sikátorba. Néha hátranéz nem követi-e valami távoli árnyalak, valami sejtelmes idegen. Maga sem tudja pontosan, hogy mi elől menekül. A kihűlt fekete és fényes aszfalt azonban gyanúsan némán és mozdulatlanul ásítzik körülötte. Az úttesten elterülő pocsoltyákban, megfakultan villognak a város sápadtan tükröződő fényei. A vízpára lassú cseppje, komor némasággal csordogál a kirakat poros üvegén. Bosszantó és idegesítő ez a különös nyugalom. Metszően hátborzongató a kabát alá bevonagló nyirkos, hideg, őszi szél. A monoton vízpermet már legbelül, a koponyája elrejtett zugaiban dörömböl. A magányosan menekülő férfi ismét riadtan hátrafordul. Kicsit odébb, egy régi és romos portálon néha felvillanó sárga neonfény. A zárlatos lámpa alatt elhagyatott és lekoszosodott mozibejárat vár gyanútlan áldozatára. A férfi hirtelen mozdulattal beugrik a kapualj tövébe és ismét hátranéz. Messze távol, elhaló szirénahang vijjog, de a kihalt utcában nem jön utána senki sem. Ahogyan előrehajol, csapzott haja a szemébe bukik. Szájában az eső furcsa, selymesen sós könnyeit ízlelgeti.

A kivilágított pult üveglaka mögött ülő sápadt nő szinte megrémül, amikor megpillantja. Gyűrött arca megrándul, kezeivel idegesen a pénztártömb kopott lapjait forgatja. Lassan leszakít egy jegyet, majd remegő hangon suttogja:

- Ne menjen be, nem éri meg. Ma életfilmet vetítünk.

A bőrig ázott férfi tétován elveszi a belépőt, majd befordul a bársonyosan vöröslő fényben úszó keskeny folyosóra. Leghátul mozdulatlan fekete lengőajtó várja az idegen betérőt. Tétován és

botorkálva belép a sötét vetítőterembe. Amikor szeme lassan hozzászokik a sötétséghez, körülkémsel, de furcsa módon nem lát maga körül senkit sem. Szokatlan - gondolja magában, miközben idegesen fészkelődve leül a nyikorgó ülőkére. Aztán hosszantartó kínos csend következik, majd felkelepel a régi vetítő. Vakító fénysugár árasztja el a szemközti pódiumot. A férfi meglepődik az ismerős képsorok. A távoli fénylő jelenetek, az ő tekintete és képzelete által kelnek életre a szemközti fehér vásznon. Akkor döbben rá, hogy ezen a különös estén az ő egyszeri és megismételhetetlen életfilmjét vetítik. A kezdetet és a véget, ezt a végtelenített és örök szentimentális illúziót. Először fél, aztán önfeledt kíváncsisággal szemléli saját sorsát. Öntudatlanul belemerül a valóság kegyetlenül éles álmába. Észre sem veszi, hogy a ragyogó fény elborít mindent körülötte.

A CSALÁD

Bőséges és szép termés volt abban az aranyló évben. 1933 késő augusztusán már országsszerte túl vannak az aratáson. A határ elcsendesedik a kéveköttők vidám énekétől. Mindössze néhány virgonc pacsirta rikoltozik a távoli magasban. A Mezőhéki tanya egyik hideg és nyirkos tisztaszobájában Szabó nagyanyám vajúdik. Kegyetlenül kemény asszony, de a hullámokban visszatérő fájdalom őt is igen megviseli. Zihálva és veritékezve nézi a fehér mennyezetből előbúvó, nehéz görcsös gerendákat. Készül már rá, nagyon várja első gyermekét. Lelke legmélyén tudja és érezi, hogy hamarosan kislánya születik. Szinte meg sem lepődik, amikor a kövér bábaasszony mellére fekteti a kicsinyke jövevényt. Meleg, párás nyári délután érkezik meg anyám. A szülést levezető bábaasszony kinyitja az ablakot, odalép a nagy szobai tükrökhöz és felakasztja rá a véres köldökzsinórt. Visszafor dul a csapzott ág felé és így szól: - Szép lány lesz ez a kicsi Ilona, tükrös lány lesz!

Anyai nagyapámék birtoka a Mezőtúr melletti Héki-pusztá szépségesen csendes és csaltos zugában rejtőzködik. Sok jó legelővel, gabonának való szántókkal, kicsinyke árnyékos akácerdőkkel. Nagyapám a büszke gazda, becsületes, jó szándékú és szorgalmas parasztemberként, évről évre nehéz aprómunkával növeli birtokai területét. Szabó Gyarmathy Antal az eredeti becsületes neve. Hogy honnan és miként kaphatta ezt a távoli nemességre utaló Gyarmathy nevet, azt sokszor kutatgatom és találgatom, de sohasem fejtem meg. Azt mesélik, hogy talán egy távoli rokонтól öröklődött, aki hajdanán koronaőrként szolgált. Mások tudni vélik, hogy idegen világok gyarmatairól hozta haza ezt a ragadványnevet valamelyik elfeledett szülő, testvér vagy rokon. A kommunizmusban aztán elveszik nagyapámtól ezt is, akárcsak mindenét.

Nagyanyám Farkas Ilona nevéhez illően kemény asszonyként igazgatja a birtokot. A tanyasi gazdaság vezetése mellett, három lányt kell felnevelnie. Nem tűri az ellentmondást, mintha

tényleg farkas vér folya az ereiben. Nagyapámat viszont csendes, rendes, tiszteletre méltó nagygazdaként ismerik a környéken. Erős lelki emberként, még református előljárónak is megválasztják. Idősebb korában búcsúzáskor mindig könnycsepp csillog a szeme sarkában. Szereti a bort, jól lovagol, de szabadidejében leginkább kocsikázni és vadászni jár. Aztán jön a háború és altisztként besorozzák a honvédségbe. Becsülettel és bátran végigharcolja mindkét nagy háborút.

Nagyanyám a második háború idején ismét ott marad egyedül a nagyra nőtt birtokkal és a kicsinyke lányokkal. Egyedül kell megvédelmeznie minden ingó és ingatlan vagyonát. A front ott hullámszik hetekig Mezőtúr környékén, a német és orosz csapatok többször megfordulnak a tanyákon. Nagyon félnek a kislányok, amikor a zörgő kukoricásban felbukkannak az idegen katonák. A németek fizetnek az eleségért, az oroszok fosztogatnak és rekvirálnak. Anyám emlékeiben mindvégig elevenen él a kép, amikor az oroszok agyonlövik a disznókat és szinte nyersen felzabálják. Emlékszik, amikor védtelen kislánként egy részegen harmonikázó muszka baka térdén lovagol. Nagyanyámat közben majdnem agyonlövik, mert a trágyarakás alatt megtalálják nagypapám elrejtett vadászpuskáit. Aztán hirtelen elvonul a front, súlyos csend telepedik a környékre. 1945. december legvége, úgy karácsony környéke lehet. A lányok ott könyökölnek búsan a tanyasi ablak párkányán. Telihold van, bámulják a szikrázó kékségben pompázó éjszakai hóesést és régen látott édesapjukra gondolnak. Aztán hirtelen felbukkan egy távoli imbolygó árnyalak és betoppan koszosan, fáradtan, lesóványodva és agyonfagyva az elveszettnek hitt katona. Hazagyalogol bajtársaival a végtelen orosz hómezőkről, az én sokáig elveszettnek hitt nagypapám.

Az élet elindul ismét a szokott kerékvágásban. Szántás, vetés, aratás ismétlődik három hosszú esztendőn keresztül. Lassan begyógyulnak a háborús sebek, a fiatal halottak már messzi, távoli mezők alatt pihennek. Senki sem gondol semmi rosszra a napfényes héki tanyán. Szépen fejlődik és gyarapodik a birtok, amikor egy őszi nap délutánján teherautónyi fegyveres szállja meg a gazdaság udvarát. A kutyák kétségbeesetten vonyítanak, a cselédek hátraszaladnak és elbújnak az istállóba. A kommunista belügyminisztérium határozata értelmében lefoglalják a birtokot. Nagyapámnak fegyveresek gyűrűjében kell aláírnia, hogy önként lemond minden vagyonáról. Farkas Ilona sírva öleli át lányait azon a keserű délután. Egy szempillantás alatt elveszett mindenük, amiért egész életükben becsületesen megdolgoztak. Ez a szomorúan szép, ám tragikus végű történet azonban egy másik szálon is végigfut...

A történet szinte megismétlődik. Bőségesen szép termés van abban a nyugodt évben is, aztán a ringatózó, délibábos nyár után beköszöntenek a csendes, hideg és szürke téli hétköznapiak. 1931. február első napján leszakad a hó a mesterszállási határ fagyos, fekete barázdáira. A Molnár tanya egyik szobájában éppen egy fiatalasszony vajúdik. A gazda befogat a szánkóba és gyorsan bábaasszonyért hajt. Molnár Erzsébet veritékes arccal, ám mégis boldogan nézi a lemeszelt mennyezeten végigfutó görcsös gerendákat. Örömteli, mégis riadt és fájdalmas a

tekintete. Szeme minduntalan a szemközi szentkép bátorító alakjára szegeződik. Mellén széttárt palástja alatt, az Istenember vöröslő szíve feldobog. Jézus mosolyog a festményen és nagymamám megnyugszik a látványtól. Tudja és érezi, hogy második gyermekét fiúnak fogja megszülni. Mária odakinn játszik a konyhában, ő is nagyon várja már kistestvérét Jánoskát. A forró víz még a sparhelten gőzölög, amikor felsírt a várva várt újszülött.

Az élet egyszerű. Távolról olyan szép, tiszta és romantikus minden. Nagymamám gyönyörű, ám szegény árva lányként él a dunántúli Tamásiban. Édesanyja tüdővészben fiatalon eltávozik, rokonok nevelik tovább a kicsinyke leányt. Elszaladnak a gyermekévek, aztán a hirtelen jött csendes békességben történik valami. Nagy napra virrad az eldugott dunántúli település. Az első háború európai hadszíntereiről éppen akkor vonulnak haza a délceg magyar lovas huszárok. Tallósi Erzsébet derékig érő összefonott hajkoronájával, tündöklő népviseletében ott integet az átvonuló büszke bandériumnak, amikor hirtelen megpillant egy lóháton ülő magas, nyalka katonát. A két csillogó tekintet összetalálkozik. Az esti városi bálon már együtt táncol a két boldog fiatal. Nem sokkal később, a nyolc évet leszolgált lovas tűzér, megkéri az elárvult lány kezét és elviszi ifjú feleségét a nagy magyar pusztába. A mesterszállási virágos tanya szinte repül az örömtől. A fehérre meszelt falak tövében, a tűzszínű mályvák boldogan bólogatnak a szikrázó napfényben.

Nagyapám Csorba Molnár János, 1898-ban, Ferenc József császár idejében születik. Ahogyan meséli, azok voltak ám az igazi, fénylő békeévek. Akkoriban két fillérért egész éjszaka lehetett mulatozni a közeli tanyasi csárdában, hacsak a kóborló betyárok meg nem zavarták az önfeledt szórakozást. A család „Csorba” ága Kisújszálláson él, amikor Mária Terézia idejében szabad polgári rangot és földet kap az a parasztember, aki - császári és királyi szerződés alapján -, saját akaratából nekilát a mocsaras kun vidék lecsapolásához. Az én távoli őseim is eladnak mindenüket, tutajra szállnak és beveznek a lápvilág közepébe, hogy véres verítékkal és keserves könnyekkel megváltsák az egykor elveszített szabadságot. A családi emlékezet szerint évekig élnek tutajon, majd lassan apadni kezd a víz, kiszárad a nád, elnémult a harsogó békasereg. Keserves munkájuk során lassan termőre fordul a táj. Dédnagyapám, még bő fehér vászonnadrágban és gylcsingben, derekára kötött kék kötényben üldögél a tanya tornácán és rágja a fanyar csibukot. Számára így kerek a világ, mindent tud az élet bőségéről. Felnéz az égre és tudja, hogy mikor jön el a vetés és aratás ideje. Azt is pontosan tudja, hogy mikor és hogyan kell méltósággal meghalni...

Később Molnár nagyapám tizenhat évesen bevonul a császári hadseregbe. Lovas tűzérként bejárja a galíciai, az olasz és francia hadszíntereket. Irdatlan magasságú hegyek között, lovakkal vontatják a nehéz tűzérségi tarackokat. Kegyetlen embert és állatot próbára tevő évek ezek. Néha, a magas fehér sziklák fedezékéből partizánok lőnek rájuk. Ilyenkor a hegyek ormaira irányítják a tarackokat és lőni kezdik a sziklafalakat. Aztán véres kövek gördülnek alá, síri csend lesz, senki sem lövöldöz tovább. Az ellenséges fegyverek elnémulnak. Máskor, mivel

jól tud rajzolni, hatalmas léggömbökkel eresztik fel őket a frontvonalak fölé, hogy kikémleljék és lerajzolják az ellenséges hadállásokat. A magasba emelkedő fonott kosarat - amiben meglapulnak-, kibélelik ugyan, de a záporozó lövedékek miatt legtöbbször nagy erővel a földhöz csapódnak. Az öreg túlél mindent, de nem szeret mesélni a háborús élményeiről. Soha nem tudom meg azt sem, hogy szemtől szembe a véres szuronyrohamok során, ölt-e valaha is embert. Ez – csakúgy, mint megannyi más régi történet-, síríg az Ő féltett titka marad.

Az viszont biztos, hogy mélyen katolikus nagymamámmal ellentétben, igencsak utálja a papokat. Soha nem tudja megbocsájtani nekik, hogy a véráztatta frontokon a fiatal katonákat imával buzdítják gyilkos rohamokra. A háborús emlékeiből, három dolog tisztán megmarad későbbi szokásai között. A lovakat emberfeletti módon, szinte szentként szereti és tiszteli. Állítólag egyszer a csatamezőn ráesik egy ló. Az állat testébe számos repeszdarab belefúródik, így ő életben marad ugyan, viszont le kell lőnie a szenvedő állatot. Ez a drámai élmény kihat egész további életére. A másik furcsa szokása az, hogy nem eszik sohasem halat és gombát. A történet szerint, a Piave melletti csatákban a folyó mellett harcolnak, melynek vize vöröslik már a sok emberi vértől és holttesttől. Az öreg meglátja, hogyan eszik ki a halott emberek szemét a halak, így aztán egy életre megundorodik a halevéstől. A gombát meg azért nem kóstolja meg soha, mert egyszerűen szarvirágnak tartja.

Nagyapám a háború végén visszatér szeretett feleségével Mesterszállásra. Ebben a kicsinyke alföldi faluban telis teli van a temető Molnárokkal. Itt az elporladó sírkövek között, szinte mindenki közeli, távoli rokonunk. A templomtól nem messze - de azért mégis kinn a szabad pusztai szelek világában- áll a mi régi, kedves és romantikus tanyánk. Ebben a zegzugos, mesékkel teli, tarka világban sok-sok Molnár él szerteszét. Van köztük olyan, aki módos gazdaként elkártyázza minden vagyonát, aztán egy téli reggelen kihűlve és kiterülve találják meg saját tanyáján, amint éppen éhes disznók zabálják fel a beleit. Aztán van olyan rokon is, akit éppen a nyári aratást követően, a szalmakazal tetején csap agyon az égi mennykő sorscsapása. Megint mások kitáncorognak Amerikába, hogy aztán ott a távoli világban meghalljanak, vagy szegényen és csalódottan hazatérhessenek ősük földjére. Nagymamám rokonságának életvonala és sorsa is bővelkedik kalandokban. Édesanyja - vagyis a dédnagyanyám-, buzgó katolikusként gyalog elzarándokol Rómába, míg más rokonaink még a távoli Szentföldre és Egyiptomba is eljutnak.

A harmincas évek közepére – a nagy gazdasági világválság ellenére-, szépen fejlődik a tanyasi gazdaság. Molnár nagypapa inkább iparos ember, mint földműves, ezért a gazdálkodás gépesített fejlesztésében bízik leginkább és ebben lát nagyobb fantáziát. A környék paraszti gazdaságai közül, a miénk lesz az első között modernizálva. Traktor, kombajn, vaj- és tejfeldolgozó berendezések segítik az ételkészítés előállítását és feldolgozást. A vesztes első háború, a vörös terror és a trianoni gyalázat után, a Horthy-korszak második évtizedében elkezdődik egy hihetetlenül dinamikus és modern élet a magyar vidéken. Megjelenik a bicikli, az

újság, a varrógép, a motor és az autó a magyar tanyákon. Rend van mindenhol, szigorú lovas csendőrök járkák rendszeresen a vidéket. Ha felbukkan valahol a királyi Csendőrség kakastolla, biztos lehet benne a bűnelkövető, hogy hamarosan utoléri az igazságszolgáltatás. A két gyerek Mária és János Mezőtúrra járnak leány- illetve fiúgimnáziumba. Hol gyalogosan, hol kerékpárral, ahogyan az idő engedi. 1944 telén farkasordító hideg és hatalmas hó telepedik a vidékre. Lovas szánokkal járnak a tanyasi emberek a jéggé dermedt hótömbök tetején. Aztán jön a háború és a front közeledtével lassan minden megváltozik. A félelemmel teli, meggyötört arcú parasztemberek, némán nézik a petróleumlámpa sárga fényének apró rebbenését. Mesterszállás olyan kicsinyke pontja ennek a forrongó világnak, hogy szinte észrevétlenül átsöpör rajta a történelem kegyetlen vihara.

A Molnár tanyán nincsenek cselédek. Nagyapám szereti az alkalmazottait, így a háború vége felé bujtat néhány baloldali érzelmű parasztembert. Aratáskor együtt étkeznek a családdal a nálunk dolgozók. Szeretet és békesség honol az idénymunkások között. A háborút követően a baljós jelek azonban egyre inkább gyülekeznek. Apám nagyon jó képességű és eszes tanulóként, felelőtlenül otthagyja a gimnáziumot. Elképesztő módon ért a motorokhoz. Hallgatja a motorhangot, aztán a zörgésekből megállapítja, hol a hiba. Aratást követően minden alkalommal szétszedik a cséplőgépet. Miután elvégezik a karbantartást, ismét összerakják, de az sehogyan sem akar beindulni. Apám, miután végignézi az egész bonyolult műveletet, hat évesen megmutatja, mit rontottak el a felnőttek. Később, már fiatalemberként egy négyütemű, modern angol motorkerékpárt kap ajándékba, azzal száguldozik a környéken. Egy őszi délután beleborul az árokba és a forró hengerfej ráesik a lábára. Órákig ott fekszik mozdulatlanul, amíg kiszabadítják. A baleset után örökre elmegy a kedve a motorozástól. Eközben élesedik a politikai helyzet az országban. Mindenfelől hallani, hogyan verik be drasztikus módszerekkel a szerencsétlen vidéki gazdákat a kolhozokba. Egyik tavaszi napon szántás közben elromlik a traktorunk. Szabotázásra hivatkozva, két fegyveres lovas rendőr, kötélén vezetve kíséri be nagyapámat a helyi kapitányságra. Szerencsére nem verik meg, de nagymamám nagyon megijed.

Aztán 1948 tavaszán ennek a családnak az életében is eljön az a borzalmas és felejthetetlen pillanat. Megjelentek a tanyán a kommunista fegyveresek és néhány óra haladékot adnak a kiköltözésre. Ami belefér egy lepedőbe, azt tudják csak elvinni magukkal. Később kiderül, hogy azok jelentették fel a családomat - a „zsíros kulákokat”-, akiket a háború alatt nagyszüleim bújtattak! A mindenéből kifosztott család egy közeli tanyára menekül, ahol a rokonság befogadja őket. Innen járnak be a gyerekek Mezőtúrra tanulni, majd később kollégisták lesznek. Itt ismerkedik meg egymással anyám és apám. A két család eleinte nem nézi jó szemmel a kapcsolatot. Akkoriban még nem kifejezetten szerencsés egy református és egy katolikus vallású fiatalnak egymásba gabalyodnia. Ráadásul Csorba apám „csélcsap” természete sem tetszik a lányos háznak. A szerelem azonban nem ismer akadályokat. Ezt követően eltelik néhány zaklatott év. Mivel nagyapám rendelkezik némi eldugott kézpénzzel, hosszas keresgélés után, szemrevaló házat talál a közeli Tiszaföldváron. A megszorult tulajdonos – aki menekülés előtt álló, nyugalmazott csendőr százados-, gyorsan és áron alul odaadja ingatlanát.

Ez lesz új otthonunk, itt esküdnek össze később szüleim és keresztszüleim, itt töltöm gyermekkorom önfeledt nyarainak jelentős részét.

A család két kisemmizett ágának sorsa így összefonódik. Szabó nagyapámék Mezőtúrra költöznek, és egészen a 60-as évek elejéig albérletben élnek. Az öreg megfáradt parasztember azért, hogy némi nyugdíja legyen, naponta eljár a közeli termelőszövetkezetbe dolgozni. Később egyre több földet bérel, ahol a napi munka után gazdálkodásba kezd. A föld az egyetlen, amit szeret, és amihez ért. A bevételből aztán vesz egy kis telket, idővel lebetonozta a házalapot, majd saját kezűleg veri a vályogtéglákat. Hosszú keserves évek alatt lassan felépíti új otthonát. A kommunisták számára Molnár nagyapám szintén megvetett osztályidegen marad. Iparosemberként dolgozik a tiszaföldvári szakszövetkezetben, majd otthoni műhelyében kovácsként végez mindenféle kisebb lemezmunkákat. Szeretne takarmánydarálót nyitni, de politikai megbízhatatlansága okán az engedélyt soha nem kapja meg. A két család közül, kizárólag a Molnár família politizál és foglalkozik közügyekkel. A Szabó családban mindenki mélyen hallgat a szépséges múltról, a gyászos jelenről és a komor jövőről. Molnár nagyapám viszont minden este szertartásosan felhúzza a régi, háborúban vásárolt falióráját, majd lefekvést követően meghallgatja a BBC és a Szabad Európa adásait. Az öreg nem szereti a németeket, viszont nagy angolbarát. Később kisgyerekként sokszor fekszem ott a közeli ágyon. Éjszaka nagyokat koppan a falióra. Nézem a sötétben zöldes fényben vibráló macskaszemet, hallgatom a távoli rádióadók elhalkuló, recsegő és hullámzó adását. Nem értem a felnőtteket, miért hallgatják titokban a rádiót. Miért nem szabad erről beszélni senkinek?

Nyomasztóak az ötvenes évek, rövid időszakra hozzánk is beköltöztetnek egy szerencsétlen kitelepített családot. Apám testvére, kényszerűségből egy dunántúli útépítő cégnél helyezkedik el bérelszámolóként. Itt ismeri meg későbbi férjét keresztapámat, aki jogász végzettséggel, szintén osztályidegen. Apámat - mint rendszer által üldözött kulákgereket -, besorozzák a Mátra környékére munkaszolgálatos katonának. Itt borzalmak sorozatát követik el az ártatlan és kiszolgáltatott fiatalemberekkel. Meséli, hogyan ásatják meg büntetésként a katonákkal saját sírgödrüket az ÁVH-sok, hogyan temetik be őket úgy, hogy csak a fejük látszódjon ki a földből. Aztán szórakozásképpen - részeg röhögések között-, a magatehetetlen fiúkra ráengedik a kutyákat. Apám idővel a szolnoki Járműjavítóba kerül, anyám a martfűi Cipőgyárba tud elhelyezkedni, mint betanított munkás. 1954 nyarán összeházasodnak és Szolnokra költöznek. Anyám nővér lesz a szolnoki tüdőkórház intenzív osztályán. Sokszor éjszakai műszakban ápolja a beteget. Én, egy évre rá érkezem meg ide, ebbe a nyomorúságokkal teli, szegény magyar világba.

(folytatjuk)